

ע"ד השאלה שלפנינו בחור או אברך נעדר מן הישיבה או מן הכולל בגלל ברית מילה של בן המשפחה, האם נכון לבטל תורה בגלל השתתפות בכרית מילה, והביאו מה שכתב בשלטי הגבורים (רש"ט סי' מ"ג) "מבטלים תלמוד תורה לברית מילה, שהרי מילה גדולה מהוצאת המת, ואם מבטלים תלמוד תורה בעבור הוצאת המת כל שכן עבור מצוה מילה" עכ"ד...

יש לעיין במה שכתב השלטי הגבורים דמבטלים תלמוד תורה בשביל ברית מילה, ולמדו כן ממה דמילה גדולה מהוצאת מת ואם מבטלים תלמוד תורה בעבור הוצאת מת כל שכן עבור מצוה מילה, וקשה דאם הכונה שמבטלים תורה כדי למול את התנוק במקום שאין מוהל אחר, א"כ אין צורך לתלמוד דין זה מהוצאת המת, דהא דין זה מפורש בגמרא מועד קטן (ט, א) דמצוה שאי אפשר להעשות על ידי אחרים מבטלים תלמוד תורה בשבילה, וכן נפסק בשו"ע יו"ד סי' רמ"ז. ואם הכונה דמבטלים תלמוד תורה לילך למקום שיש ברית מילה, קשה דמנלן לתלמוד זה מהוצאת המת, דהא הוצאת המת שאני שיש מצוה בעצם ההשתתפות בהוצאת המת, והוא מגדר גמילות חסדים וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ד מאכל ה"א) דמצוה עשה של דבריהם להוציא את המת והיא גמילות חסדים בגופו שאין להם שיעור, והוא בכלל מצוה ואהבת לרעך כמוך עיין שם, אבל לענין להשתתף בכרית מילה לא מצינו שיהא בו מצוה, ומאז ידחה מצוה תלמוד תורה מפניו.

ועוד דהא מבואר בשו"ע יו"ד (סי' ס"ט ס"א ס"ב) דאין מבטלים תלמוד תורה למת כשיש מי שיתעסק עמו כל צרכו, אלא עוסק בתורה ואינו צריך לצאת ולראות אם יש עמו כל צרכו אם לאו, אלא כיון שיש שם מי שיעשה מעשה תלמוד תורה שלו קודם, וא"כ במילה אם יש מי שעושה כל מה שצריכים לעשות כדי לקיים מצוה מילה, אין מבטלים תלמוד תורה רק כדי להשתתף בכרית מילה, כיון שהמצוה תיעשה גם בלעדיו.

ולכאורה יש לומר דכונת השלטי הגבורים, למאי דמבואר בשו"ע יו"ד (סי' רס"ה ס"ו) דהיכא דאפשר עבדינן למילה בעשרה והיכא דלא אפשר עבדינן בפחות מעשרה עיין שם, וא"כ יתכן שאם אין עשרה בלעדי מותר לבטל תלמוד תורה. ומכל מקום אין בזה כדי ליישב כהונן, דא"כ מה הביא הש"ת ר"ג ראה מהוצאת המת, הלא התם איכא דינא שצריכין ללוותו לפי צרכו - עיין כתובות (ז' א) וביו"ד (סי' ס"א ס"א) וביו"ד (סי' שמי"ג ס"ג) - וזהו בכלל מצוה גמילות חסדים. וביו"ד (סי' ס"א ס"א) מבואר דבהוצאת המת אם אין שם עשרה צריכין לבטל תלמוד תורה אף למאן דלא קרי ותני, וכתב שם הש"ת (פ"ק) דבעינן עשרה כדי שיוכלו לומר קדיש וברכת אבלים עיין שם, אבל בכרית מילה הא דבעינן עשרה נראה שאינו מעיקר הדין, דהא דין זה הובא בטור יו"ד (סי' רס"ה) בשם רב צמח גאון דהיכא דאפשר עבדינן לה בעשרה והיכא דלא אפשר עבדינן לה בפחות מעשרה, וכתב הב"ח שם דליכא עיכובא בברכות שעושין במילה בין בצבור בדאיכא עשרה בין ביחיד בדליכא עשרה עיין שם. וא"כ אין ראייה מהוצאת המת דשם בעינן עשרה כדי לומר קדיש דבעינן עשרה זוקא, אבל במילה אין צורך בעשרה מעיקר הדין.

רק המוהל מבטל תלמוד תורה בשביל מילה

ונראה דכונת השלטי הגבורים דמבטלים תלמוד תורה בשביל ברית מילה, היינו שמבטלים תלמוד תורה כדי שיהיה מוהל למול את התנוק, ואף דאיכא מוהל אחר וא"כ הוי מצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, מכל מקום מבטלים תלמוד תורה כדי שהוא עצמו יהיה המוהל. ולמדו כן מהוצאת המת, דשם מותר לבטל מתלמוד תורה כל היכי דליכא כדי צרכו, ומכל מקום

אף כשיש אחרים שיוכלו לבוא להוצאת המת וליכא בהם ביטול תורה, אעפ"כ רשאי הוא לבטל מתלמוד תורה כדי שהוא ישלים את השיעור הצריך לצרכו, וא"כ הוא הדין במילה אף שיש אחרים שיוכלו למול, מכל מקום מותר הוא עצמו לבטל מתלמוד תורה כדי שילך למול את התנוק. אבל כשהולך לברית מילה ואינו עושה שום דבר לצרכי המילה רק שהוא נוכח בשעת עשיית המצוה, אין שום ראייה מהוצאת המת שיהא רשאי לבטל מתלמוד תורה, דהא בהוצאת המת איכא מצוה בעצם ההשתתפות שהוא משום מצוה גמילות חסדים, אבל במילה לא מצינו מצוה להשתדל לילך למקום שיש שם ברית מילה, וממילא אין מבטלים תלמוד תורה בשבילו.

אם הוא משלים עשירי לברית מילה - אי מותר לבטל תורה

ובענין עשרה לברית מילה, מצינו עוד במנהגי מהר"ל (ה' מילה אות ב') דמנהג פשוט שמהדרין אחר מנין עשרה לברית, וכתב בהגהה שם משום דאימא בפרקי דרבי אליעזר (פרק י"ט) דאין שום עדות שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל בלא עשרה, והכא נמי יעידו עדה העשרה על האב שהכניס בנו בכריתו של אברהם אבינו. ובביאור מהר"ל על פרקי דר"א שם (פסק"ד) כתב, שכן הובא בפסקי הריקאנטי (סי' תקפ"ג) דאין לעשות ברית בפחות מעשרה כדאימא בפרקי דר"א דהוה ליה עדות נאמנה לישראל עיין שם. ועיין אור זרוע (ה' מילה סי' ק"ז) דנהגו לקבץ מנין כשמלן והביא מפרקי דר"א הנ"ל.

ויש לעיין אם מטעם זה מבטלים תלמוד תורה בשביל להיות מעשרה בכרית מילה, ומהוצאת המת אין ראייה, דשם איכא מצוה גמילות חסדים שהיא מצוה גמורה, אבל להיות עשרה בכרית מילה הרי אינו נכונם כלל וכמבואר בשו"ע הנ"ל. ומכל מקום יש לומר דכיון דבעל הברית ודאי שרוצה שיהיו עשרה בכרית מילה, וכאשר כך הוא הדין לכתחלה, וכמבואר בשו"ע, ממילא כשהולך להצטרף לעשרה בכרית מילה הרי הוא עושה גמילות חסד לבעל הברית שהוא מכלל מצוה ואהבת לרעך כמוך, וכמו שכתב הרמב"ם (ה' אב"ל) הנ"ל, והוא מצוה עשה מדאורייתא, וכשם שהוא עצמו היה רוצה שיהיו עשרה בכרית מילה של בנו כמו כן מקיים מצוה ואהבת לרעך כמוך כשהולך להצטרף לעשרה בכרית מילה של תבירו. אבל כשיש כבר עשרה בלעדיו נמצא דהמצוה מתקיימת על ידי אחרים, אין הוא רשאי לבטל מתורה.

ולדינא נראה, שאם הוא הולך למול או להיות סנדק, נראה ודאי שמותר לבטל מתורה ואף אם איכא מוהל אחר או סנדק אחר, דזה נלמד מהוצאת המת וכמ"כ השלטי הגבורים הנ"ל, דהא גם בהוצאת המת מותר לבטל מתורה אף אם המצוה יכולה להתקיים על ידי אחר. וכן להצטרף לעשרה לברית מילה ג"כ רשאי לבטל מתורה כיון שיש בזה גמילות חסד וכנ"ל. אבל כשיש עשרה בכרית מילה דליכא שום מצוה להצטרף להיות יותר מעשרה, בזה נראה דאסור לבטל מתורה כל שיש עשרה אנשים בלעדיו. וזולת היכא דאיכא גדר גמילות חסד אם ילך להשתתף בכרית, ואם לא ילך יצטער הקרוב ויש גם חשש פקידא, וכגון שבעל הברית הוא אחיו, ורוצה שהיא ישתתף בשמחתו וכדומה, דאז מבטלים תלמוד תורה משום מצוה גמילות חסד, כיון דעל ידי השתתפות בכרית יקיים מצוה ואהבת לרעך כמוך ויש בו גמילות חסד, ונלמד שפיר מהוצאת המת וכדרכו של השלטי הגבורים, אבל היכי דליכא חשש צער ופקידא נמצא בעל הברית אם הלה לא יבוא לשמחתו, וממילא ליכא בזה מצוה גמילות חסד, נראה דאסור לבטל תורה כדי לילך לברית מילה...

(שו"ת להורות נתן - חלק טו סימן סה, יעו"ש עוד באריכות)

המשך "שיח מוהר"ן

עמוקה, רק "החיוב לכל אדם לקיים כל היום אפילו שלא בשעת התפילה", ובודאי בשעת התפילה שידע לפני מי הוא עומד להתפלל, ואין זה מכלל מה שכתב המו"א, רק כמו שכתב הרמ"א או"ח (סי' א' ס"א) שו"ת ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים עי"ש. ומסיים "ולא פוסקין מן האדם אפילו לרגע אחד מכל חייו". ראינו שגאון כמותו השיג שלכוין "שו"ת ה' לנגדי תמיד" הוי ענין פשוט וחיוב על כל אדם.

ובדויתנו בזה נעלה מה שדנו האחרונים לגבי תפילת "לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה" שאנו אומרים קודם עשיית המצוות. ובשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק יו"ד סי' צ"ג) כתב שאין לומר תפילה זו. ובס' שער התפילה להה"ק בעמח"ס באר מים חיים ז"ע בתשובה שבסוף הספר השיג בעון על דברי הנוב"י, שבואדי צריכים לאמרו כי מצוות צריכות כוונה, והיינו שצריך לכין לצאת בעשיית אותה מצוה עי"ש, ובמקום אחר הארכנו בזה ואכמ"ל - [ראה בהקדמה לשו"ת להורות נתן חלק עשיית קונטרס עלי עשור עמ' ט'] - אולם אף שהנוב"י כתב שאין לומר לשם יחוד, ברם תפילה זו, אור נזכרת בשל"ה ז"ל (מס' פסחים מצה שמורה י"א ע"א), ובס' לוי ישרים הג"ר זרח איידליץ ז"ע מגדולי חכמי פראג (דו"ש א') כתב באריתכת בגודל מעלת תפילה זו, והנוב"י נתן הסכמתו על ספר זה, וכנראה שהסכים שבעלי מזריגה הבאים בסוד ה' יאמרו כן. זקני החתם סופר ז"ע כתב (ראה הקדמתו ס' מכתב ספר ח"א עמ' ה') "אכתוב פירוש על תפילת לשם יחוד ואע"פ שאין אני נהוג לאומרו" עי"ש.

והנה בפשטות צריך ביאור מה ענין יחוד זה, שאנו אומרים לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. ונראה עפ"י מה שכתב בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת או"ח סי' ק"ז) שנסאל על מה שכתבו בספרי מוסר שיש לקנות על גלות השכינה, וכן נזכר בדברי חז"ל ענין גלות השכינה [עיין מגילה (ט)]. שבכל מקום שגלו גלתה שכינה עמהם], ונשאל מהי גלות השכינה. והשיב עפ"י מש"כ הרמב"ם במורה נבוכים, דהשגחת הבורא על הברואים נקראת שכינה והוא אור נאצל מאתו יתברך, והנה לפי רצון הבורא וכאשר הוא בזמן שישראל עושים רצונו, אז עיקר השגחתו בישראל ולהם משפיע כל שפע טוב, אלא שמחמת ריבוי הטובה מגיע ג"כ למקומות אחרים, והדבר מפורש בפסוק (בחוקתי כו, ט) ופניתי אליכם, פירש"י אפנה מכל עסקי לשלם שצרכם, וכן בפסוק (עקב יא, יב) ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה, פירש"י והלא כל הארצות הוא דורש אלא כביכול אינו דורש אלא אותה וע"י אותה דרישה שדורש אותה דורש את כל הארצות ששם הוא מקום התמדת ההשגחה עי"ש, וזהו הפירוש שהשכינה שורה בישראל, שההשגחה הקרויה שכינה היא רק בישראל, וכל זה כשישראל עושים רצונו, אבל בהתגברות חטאינו גלינו מארצינו ששם הוא מקום התמדת ההשגחה עלינו לארצות העמים, ואז נהפוך הוא, שכל השפע יורד לאומות העולם, ומן התמצית אנו מקבלים מאותה האומה כדי חיותנו בצמצום, וזהו ענין גלות השכינה שההשפעה האלקית היא בגלות אצל האומות ולא בארץ ישראל, עכ"ד.

והנה אמרו חז"ל (כתובות ק"ג) כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוקי, והיינו שעיקר גילוי כבוד הקב"ה הוא בארץ ישראל ושם משכן כבודו וזבול בית תפירתו,

לכן הניח את העצים על יצחק שהרי אין בהם מעילה כשהם לצורך הקרבן כדברי הירושלמי, משא"כ את האש ואת המאכלת שידע שלא יצטרך להם עבור הקרבן יצחק, והא ראייה שהיה צריך לשלוח את ידו לקחתה, לכן לא הניחם על יצחק כדי שלא ימעול בקדשים. (מוצש"ק מברכין אב שנת תשס"ו)

המשך "שיח נדרשת"

היות ובעז"ה אנו מתעדים להוציא לאור עולם ספר על תולדות רבינו ז"ע. נבקש מכל מי שיש תחת ידו תמונות, מסמכים, תמונות, מכתבים, עובדות וכו'... אם יוכל לשלוח למייל המערכת תחת ידו תמונות, מסמכים, תמונות, מכתבים, עובדות וכו'... אם יוכל לשלוח למייל המערכת

יו"ל על ידי 'מכון להורות נתן' להוצאת והפצת כתבי רבינו בעל 'להורות נתן' זיע"א - לקבלת העלון במייל וכן להערות והצעות נא לפנות לאימייל